

क्र.साप्रवि/रवका/न.क्र.३४८ /

महाराष्ट्र राज्य विद्युत वितरण कंपनी मर्या.

एस्ट्रेला बॅटरीज विस्तारित इमारत,

तळ मजला, धारावी रोड, माटुंगा,

मुंबई - ४०० ०१९.

प्रशासकीय परिपत्रक क्र. २३७ दिनांक २१/०७/२००९

विषय : माहितीचा अधिकार अधिनियमाच्या प्रभावी अंमलबजावणीबाबत.

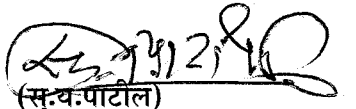
संदर्भ : मुख्य माहिती आयुक्त यांचे दिनांक २४/०२/२००९ चे पत्र.

माहितीचा अधिकार अधिनियम - २००५ मधील तरतुदीची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्याबाबतच्या सूचना यापूर्वी वेळोवेळी देण्यात आलेल्या आहेत. सदर सूचनांमध्ये माहितीच्या अधिकार अधिनियमांतर्गत प्राप्त झालेल्या अर्जावर कार्यवाही कशाप्रकारे व किती दिवसात करण्यात यावी, अपिलीय अर्ज कसे निकाली काढावे, तसेच अधिनियमातील इतर तरतुदीची सविस्तर माहिती समाविष्ट करण्यात आलेली आहे.

२. आता, याच संदर्भात कक्ष अधिकारी, उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग, मंत्रालय यांचे पत्र क्र. माअअ-२००९/प्र.क्र.९३/प्रशासन-२, दिनांक १८/०६/२००९ सोबत प्राप्त झालेल्या मुख्य माहिती आयुक्त यांच्या मुख्य सचिव महाराष्ट्र राज्य यांना दिनांक २४/०२/२००९ रोजी लिहिलेल्या पत्राची प्रत माहितीस्तव जोडण्यात येत आहे.

३. माहितीचा अधिकार अधिनियम -२००५ ची अंमलबजावणी प्रभावीपणे होण्यासाठी सर्व संबंधित अधिकारी यांनी मुख्य मा. आयुक्त यांच्या दिनांक २४/०२/२००९ च्या पत्राचे अवलोकन करावे व सदर पत्रातील नमूद बाबींचे काटेकोरपणे पालन करावे.

४. सदर प्रशासकीय परिपत्रक म.रा.वि. वितरण कं. मर्यादितच्या www.mahadiscom.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आले आहे.

(सु.व.पाटील)

मुख्य महाव्यवस्थापक (क)

प्रत

विभागीय व त्यावरील सर्व कार्यालयांना म.रा.वि.कं.मर्यादितच्या प्रेषण यादीप्रमाणे

दिनांक २४ फेब्रुवारी, २००९

प्रति,

श्री. जॉनी जोसेफ
मुख्य सचिव,
महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई ३२

महोदय,

आपणाला माहितच आहे की, प्रत्येक सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या कामकाजामध्ये अधिकाधिक पारदर्शकता आणि उत्तरदायित्व निर्माण करण्याच्या दृष्टीने आणि नागरिकांना माहिती मिळण्याच्या अधिकाराची व्यवहार्य पध्दती आखून देण्यासाठी माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ हा कायदा पारित करण्यात आलेला आहे. लोकशाहीमध्ये माहितगार नागरिक समूह निर्माण करणे, व्यवहारात पारदर्शकता आणणे, शासन यंत्रणेचे प्रजेला जाब देण्यासाठी उत्तरदायित्व ठरविणे ही या कायद्याची काही उद्दिष्टे आहेत.

महाराष्ट्राला चळवळीची परंपरा आहे, व माहितीचा अधिकार अधिनियम अस्तित्वात यावा व त्याची चांगल्या रितीने अंमलबजावणी व्हावी यासाठी मा.अण्णा हजारे यांनी केलेले प्रयत्नही सर्वश्रुतच आहेत.

माहितीचा अधिकार अधिनियमाखाली गेल्या सव्वा तीन वर्षात महाराष्ट्र राज्यामध्ये अंदाजे आठ लाखांच्या वर अर्ज आलेले आहेत ही एकच गोष्ट हा कायदा जनतेला किती उपयुक्त वाटतो हे सिध्द करून देण्यासाठी समर्थ आहे.

या कायद्याची उपयुक्तता आणखीन जास्त चांगल्या रितीने सिध्द व्हावी म्हणून जन माहिती अधिकारी व अपिलीय अधिकारी यांनी आपली जबाबदारी काटेकोरपणे जर पार पाडली तर जनतेला मोठाच दिलासा मिळून त्यांचे प्रश्न सोडविण्यास मदत होवू शकते.

अधिनियमाच्या कलम ७ (१) अन्वये जन माहिती अधिका-याला अर्ज मिळाल्यानंतर शक्य तितक्या शिघ्रतेने आणि कोणत्याही परिस्थितीत ३० दिवसांच्या आत फीचे प्रदान केल्यानंतर(दारिद्र्यरेषेखालील व्यक्तींना फी नाही.) माहिती द्यायला पाहिजे. तसेच एखाद्या व्यक्तीच्या जिवीत वा स्वातंत्र्य या संबंधातील माहिती मागण्यात आली असेल तर ती विनंतीचा अर्ज मिळाल्यापासून ४८ तासात द्यावी लागते.

जर त्रयस्थ पक्षाची माहिती असेल तर त्या व्यक्तीशी संपर्क साधून तिचे म्हणणे जाणून घेण्यासाठी अतिरिक्त १० दिवसांचे प्रावधान केलेले असते. म्हणजेच अशा परिस्थितीत माहिती अर्ज मिळाल्यापासून ४० दिवसांच्या आंत माहिती देणे हे आवश्यक आहे. ज्या वेळेला अपीलार्थीस माहिती देण्यासाठी फीची मागणी करण्यात येते त्यावेळेस फी कशाच्या आधारे आकारण्यात आली याचे स्पष्ट विवेचन असावयास पाहिजे. म्हणजेच प्रती पृष्ठाचा दर, पृष्ठांची संख्या व अर्जदारास मागितलेली फी व पोस्टेजची रक्कम याचा स्पष्ट उल्लेख अर्जदाराला लिहिलेल्या पत्रात असायला पाहिजे. तसेच अर्जदार स्वतः कार्यालयातून माहिती घेवून जावू इच्छित असेल तर त्याला तशी मुभा आहे व पोष्टाने त्याला माहिती मिळावी अशी इच्छा असेल तर पोष्टाचे चार्जेस आकारून त्याला पोष्टाने माहिती पाठवायला पाहिजे. ३० दिवसांचा कालावधी विचारात घेत असतांना अर्जदारास फी संबंधी पाठविलेल्या पत्राची तारीख व अर्जदाराने प्रत्यक्ष फी प्रदान केल्याची तारीख यामधील अवधि हा ३० दिवसांची परिगणना करताना वगळण्यात येतो.

जन माहिती अधिका-याने कोणत्याही वाजवी कारणाशिवाय माहिती मिळण्याबाबतचा अर्ज स्वीकारण्यास नकार दिला किंवा वेळेत माहिती सादर केली नाही किंवा माहितीची विनंती दुष्ट हेतूने नाकारली किंवा जाणून-बुजून चुकीची, अपूर्ण आणि दिशाभूल करणारी माहिती दिली किंवा मागितलेली माहिती नष्ट केली किंवा माहिती सादर करण्यास अडथळा आणला असे जर

आयोगास दिसून आले तर अर्ज स्वीकारीपर्यंत किंवा माहिती देईपर्यंत प्रत्येक दिवसाला रु. २५०/- प्रमाणे शास्ती लादण्याचे अधिकार कायद्यान्वये आयोगाला प्राप्त झालेले आहेत. अशा शास्तीची एकूण रक्कम ही रु.२५,०००/- पर्यंत असू शकते. हे करण्यापूर्वी अर्थातच जन माहिती अधिका-याला त्यांचे म्हणणे मांडण्याची संधी देण्यात येत असते. मात्र त्याने केलेली कृति ही वाजवी आहे हे शाबीत करण्याची जबाबदारी ही जन माहिती अधिका-यावरच असते. जर अशा प्रकारची चुक ही जन माहिती अधिका-याकडून मुद्दामहून आणि सातत्याने घडत असेल तर जन माहिती अधिका-या विरुद्ध सेवा नियमान्वये शिस्तभंगाच्या कारवाईची आयोग शिफारस करू शकते.

हे सर्व विस्ताराने लिहिण्याचे कारण असे की, यापुढे जन माहिती अधिका-याने वेळेच्या बाबतीत अत्यंत काटेकोरपणे माहिती देणे हे अत्यावश्यक समजले जाणार आहे. तसेच माहिती देण्यामध्ये जन माहिती अधिका-याव्यतिरिक्त ज्याचा, ज्याचा सहभाग आवश्यक होतो, त्या सर्वांवर या कायद्यान्वये कारवाई होवू शकते, हे हि स्पष्ट करणे हे आहे.

जन माहिती, अधिका-याच्या निर्णयाविरुद्धचे अपील हे प्रथम अपिलीय अधिकारी यांचेकडे ३० दिवसांचे आत करायचे असते व त्यावर ३० दिवसांच्या आत प्रथम अपिलीय अधिका-यांनी आपला निर्णय द्यायचा असतो. प्रथम अपिलीय अधिका-यांनी एक तर निर्णयच दिला नाही, वा तो दिला असेल तर विलंबाने दिलेला आहे अशा बाबी मी यापूर्वीही आपल्या निदर्शनास आणलेल्या आहेत व प्रथम अपिलीय अधिका-यांना याबाबतीत मुदतीचे पालन करण्याच्या सक्त सूचना देण्याचे निर्देशही याआधी दिलेले आहेत. प्रथम अपिलीय अधिकारी हा त्या विभागातील चांगल्या वरिष्ठतेचा व सामाजिक बांधीलकी जपणारा असेल तर ते कायद्याच्या यशस्वितेच्या दृष्टीने आवश्यक ठरते. अपिलीय अधिकारी यांनी अपील आदेश हे वेळेत पारित करावेत हे येथे पुन्हा एकदा प्रकर्षाने नमूद करण्यात येते. तसेच त्यांनी आदेश पारित करीत असतांना त्यांच्या निदर्शनास जेथे जेथे जन माहिती अधिकारी यांनी माहिती देण्यात कसूर केलेला आहे किंवा हलगर्जीपणा केलेला आहे त्याची नोंद त्यांनी त्यांच्या आदेशातच करावी व त्या आदेशाची प्रत ही

आयोगाकडे जन माहिती अधिकारी यांचेविरुद्ध कारवाईच्या शिफारशीसह पाठवावी. जेणेकरून प्रत्येक जन माहिती अधिका-याच्या कामगिरीचे प्रत्येक अर्जागणीकं मुल्यमापन होवून कायद्याची एकूणच परिणामकारकता वाढीस लागेल. जर जन माहिती अधिका-याविरुद्ध शास्तीची कारवाई झाली असेल किंवा त्याच्या विरुद्ध विभागीय चौकशीत काही शिक्षा ठोठावण्यात आली असेल तर त्याचीहि नोंद गोपनीय अहवालात व सेवापुस्तकात घेण्यात यावी.

प्रथम अपीलाच्या सुनावणीच्या वेळेला जन माहिती अधिकारी यांनी अर्जदारास माहिती न दिल्याबद्दलचे त्यांचे म्हणणे विस्तृतपणे द्यावे. जन माहिती अधिकारी यांचे यासंदर्भातील जे म्हणणे असेल ते अपीलार्थीस शक्यतो ३ दिवस अगोदर देण्याचा प्रयत्न करावा. जर ते शक्यच झाले नाही वा अर्जदारास ते मिळाले नाही असे त्यांचे म्हणणे असेल तर अपीलाच्या सुनावणीच्या वेळेला ते निश्चितपणे देण्यात यावे. त्याचे अध्ययन करण्यास अपीलार्थीस पुरेपूर संधी देण्यात यावी, जेणेकरून अपीलार्थी आपले मुद्दे व्यवस्थितपणे मांडू शकेल.

ज्या ठिकाणी प्रथम अपिलीय अधिका-यांना असे दिसून येत असेल की, जन माहिती अधिकारी यांनी आपले कर्तव्य बजावण्यात कसूर केलेली आहे त्याबाबत अपीलार्थींचा मुळ अर्ज, अपीलार्थींचे अपील, जन माहिती अधिकारी यांनी दिलेले निवेदन व अपिलीय अधिकारी यांचे म्हणणे व शिफारस व त्यांचा निर्णय या सर्व गोष्टी आयोगास पाठवाव्यात.

जन माहिती अधिकारी व प्रथम अपिलीय अधिकारी यांनी त्यांचे कर्तव्य बजावित असतांना त्यांना त्यांच्या विभागात ज्या अडचणी आल्या असतील त्या अडचणी दुर करण्याचा विभागप्रमुखाने प्रयत्न करावा.

कांही वेळेला अर्जदारास नेमकी कोणती माहिती पाहिजे हे कळणे अवघड होवून बसते. जन माहिती अधिका-यांनी अर्ज काळजीपूर्वक वाचून व त्याचा मतीतार्थ जाणून अर्जदारास माहिती देण्याचा प्रयत्न करावा. मात्र ज्याठिकाणी एखदया मुद्द्याचे स्पष्टीकरण आवश्यक वाटते त्यावेळेला अर्जदारास दुरध्वनीद्वारे किंवा पत्राने संपर्क साधून चर्चला बोलाविण्यास हरकत नाही व मुद्दा स्पष्ट करून घेण्यांत यावा. ही कारवाई शक्यतो अर्ज मिळाल्यापासून पहिल्या ५ दिवसांतच

करावी. जर अर्ज किंवा त्याचा काही भाग हा दुस-या जनप्राधिकरणाशी संबंधित असेल तर तो अर्ज किंवा त्याचा भाग हा ५ दिवसांच्या आंत संबंधित जन माहिती अधिका-याकडे माहिती देण्यासाठी पाठवावा व तसे अर्जदारासही तात्काळ कळवावे.

जर एखादी माहिती उपलब्धच नसेल तर कोणत्या मुद्द्याची माहिती उपलब्ध नाही हे स्पष्टपणे अर्जदारास कळवावे. जर अर्जदारास हवी असणारी माहिती ही फार विस्तृत स्वरूपाची असेल तर अर्जदारास निश्चितपणे चर्चला बोलवावे व चर्चतुन वा आपसातील सहमतीने व अर्जदारास संपूर्ण नस्तीची तपासणी करुन देवून त्यांना त्यांच्या मुद्द्याशी संबंधित आवश्यक ती माहिती देण्याचा प्रयत्न करण्यात यावा.

जर एखादी विनंती ही माहिती किंवा अभिलेख या सदरात येत नाही असे म्हणणे असेल तर त्यासंबंधीचे विस्तृत कारण जन माहिती अधिकारी यांनी द्यावे. ज्यावेळेला माहिती नाकारायची असेल त्यावेळेला अधिनियमाच्या कलम ८ व ९ च्या कोणत्या पोटकलमानुसार माहिती नाकारली जात आहे हे स्पष्टपणे नमूद करावे.

जन माहिती अधिका-यानी माहिती देत असतांना स्पष्टपणे आपले नाव व पदनाम, कार्यालयीन दूरध्वनी क्रमांक, फॅक्स क्रमांक इत्यादी माहिती द्यावी. त्याचप्रमाणे प्रथम अपिलीय अधिकारी यांचे नांव, पदनाम व संपूर्ण कार्यालयीन पत्ता नमूद करावा व किती दिवसांच्या आत अपील दाखल करायचे याचाहि उल्लेख त्यात असावा.

प्रथम अपीलातील अपीलार्थीस सुनावणी देणे हे आवश्यक आहे. जर अपीलार्थीचे सर्वच मुद्दे मान्य करण्यात येत असतील तर अपीलार्थीस सुनावणीस बोलाविण्यात आले नाही तरी चालेल. एरवी अपीलार्थीस सुनावणीसाठी बोलाविणे हे आवश्यक आहे याची सर्व अपिलीय अधिका-यांना जाणीव करून द्यावी. प्रथम अपीलाच्या आदेशामध्ये द्वितीय अपिलीय प्राधिकारी यांचे नाव व त्यांचा पत्ता निश्चितपणे नमूद करण्यात यावा व किती दिवसात अपील दाखल करावे याचाहि उल्लेख त्याठिकाणी करण्यात यावा.

कायद्यातील प्रमुख तरतुदी दर्शविणारे मुख्य मुद्दे वर मांडलेले आहेत. याव्यतिरिक्त कायद्यातील इतर सर्व तरतुदींचे पालन हे सर्व जन माहिती अधिकारी व अपिलीय अधिकारी यांनी करावयाचे आहे. माहिती देण्याच्या मुदतीबाबतीत व माहितीच्या गुणवत्तेबाबत यापुढे अतिशय कठोर धोरण आयोग स्वीकारणार आहे याची जाणीव प्रकर्षाने सर्व अधिका-यांना करून देण्यात यावी.

आपण या पत्रास अनुसरून सर्व मंत्रालयीन विभागांना निर्देश द्यावेत ही विनंती.

आपला

इवास्तगत /-

(सुरेश वि. जोशी)

मुख्य माहिती आयुक्त.